

Panská Ves

Dnešní Panská Ves (Herrndorf) vznikla počátkem 18. století parcelací vsi Černá Březinka - Schwarz Brzezenka (dle Bernaua). Původně byly Březinky dvě, nedaleko od sebe. Ves Velká Březinka a dvůr Malá Březinka – respektive Větší Březina a Menší Březnice (dle J.V.Šimáka) – jsou zaznamenány již v roce 1253 v listině krále Václava I., kdy jsou věnovány spolu s dalším majetkem řádu Křižovníků s červenou hvězdou. V roce 1402 se obě Březinky dostaly do dědického podílu Jindřicha, řečeného Hlaváč. Zmíněny jsou zde i dva mlýny pod Březnicí, což se pravděpodobně týká Černého mlýna (Schwarz Mühle) a Ženského mlýna (Frauen Mühle), jehož zbytky se dochovaly nedaleko nedamovské vodárny. Později se Březinkám říkalo Černá a Bílá (Weiß Brzezenka) a jejich osud se rozdělil, jedna připadla k berštejnskému panství, druhá k Housce.

V novodobé historii je zajímavé postavení nové velké školy čp. 2 v roce 1887, která sloužila dětem z Panské Vsi, Křenova, Nedamova a Beškova. Předtím se děti učily v soukromé chalupě čp. 5 a nějaký čas chodily do Křenova, kde byl v roce 1871 pro školu zakoupen a upraven domek čp. 13. V nové škole v Panské Vsi byla nejdříve jednotřídka, pak dvoutřídka. Od roku 1934 se nějaký čas ve škole pro špatnou životní úroveň v době krize pravidelně pořádaly vyvažovací polévkové akce pro děti. Škola byla zrušena v roce 1965 a děti poté chodily do školy do Dubé.

Panská Ves je dnes známá především díky Ionosferické observatoři - detašovanému pracovišti Ústavu fyziky atmosféry Akademie věd České republiky. Observatoř byla postavena v roce 1962 a od roku 1965 zde bylo zahájeno systematické měření signálů z družic a byl zde instalován první sálový počítač Robotron. V letech 1978 - 2002 observatoř přijímala data z družic Magion 1 až 5. Od roku 2007 jsou zde přijímána data z družic Cluster Evropské kosmické agentury ESA a od roku 2013 je observatoř zapojena do projektu sledování radiačních prstenců pomocí družic RBSP americké NASA.

V rámci monumentálního 15tisvazkového díla Čechy, vytvořeného na přelomu 19. a 20. století „společnou prací spisovatelů a umělců českých“, je okolí Dubé pojímáno jako součást Středohoří. Václav Cílek ve svých krajinářských esejích České středohoří označuje jako „kosmické pohoří“. A tak právě u Panské Vsi se nám to mimoděk zhmotnilo. Pravdou je, že kontrast divotvorné polopřírodní krajiny s moderní technikou vyznívá v tomto případě zajímavě, jakoby mu nechyběla romantika z počátků sci-fi literatury (J. Verne apod.).

Nejen Panské Vsi a Křenovu, i Dubé samotné dominuje majestátní silueta Velkého Beškovského vrchu. Již při pohledech z dálky (z Polabí) upoutá nezaměnitelnou siluetou - nezvykle srázným západním úbočím, jímž je poměrně dlouhý hřebenovitý vrchol znenáhla utnut. Zblízka nás překvapí, že zatímco nad krajinou vysoko položená terénní hrana je korunována pískovcovými věžičkami, navazující hřeben prozrazuje vulkanický původ - v nejvyšší části je těžbou čediče podélně rozetnut ve dva skalnaté hřebínky. Působivý je i vstup do horních partií vrchu – procházíme skalní soutěskou s vytesaným křížem.